

GODEVENNER. Carl ble venn med regissør W. S. Van Dyke under innspillingen av «The Eskimo». Carl helt til venstre. Van Dyke nummer to fra venstre.

PELSHANDEL. Carl M. Hansen drev med pelshandel etter «Maud»-ekspedisjonen på 20-tallet.

STOLTSKIPPER. Carl M. Hansen foran skipet «Nanuk» som ble brukt til pelshandel i Alaska og Sibir. Det ble også brukt til å frakte filmcrewet til «The Eskimo» til Alaska i 1933.

Strabasiøse polferder sammen med Roald Amundsen,
skipper for Hollywood-stjerner og eventyrer uten sidestykke.

Møt bodømannen Carl M. Hansen.

Bodø

ukjente eventyrer

fri+HELG

EVENTYRER. Carl M. Hansen er Bodøs ukjent polfarer. Han var med på «Maud»-ekspedisjonen og levde på alle måter et eventyrlig liv.

HARDELEVEVI. Carl i isødet sammen med to inuitter. Som skipper på «Nanuk» ble fangst i polarområdene hans levevei på store deler av 20- og 30-tallet.

JULEFEIRING. Carl M. Hansen (t.v.) feirer jul sammen med mannskapet ombord «Nanuk» i 1932.

MANNSKAPET. Maud-ekspedisjonen varte fra 1918-1925. dahl, Amundsen og Hammer.

TEKST:

Helge Grønmo hg@an.no

Vi har en historie som muligens kan være interessant for dere. Det er Stig Mathisen ved Norsk Polarinstitutt i Tromsø som ringer. Han er svært entusiastisk. De har kommet over noe i sine arkiver. En skatt. En historie helt utenom det vanlige om en mann som har levd et liv som kunne vært hentet ut av en spenningsroman.

– Hørt om bodømannen Carl M. Hansen? Du vil knapt tro det er mulig. Jeg sender over stoffet vi har på ham. Kos deg.

SØKTE JOBB HOS AMUNDSEN. Carl M. Hansen ble født i Bodø i 1890. Det finnes ikke nedtegnelser om hans tidlige år, men som ung-

dom begynte han å jobbe for sin onkel. Han hadde ei fiskeskøyte og allerede som 17-åring vikarierte Carl som skipper på båten. Det kunne være strabasøst og skummelt nok på den tiden. Likevel skulle livet til den unge eventyren ta en enda mer dramatisk vending i årene etterpå.

Roald Amundsen var superstjerne i Norge på denne tiden. I 1911 vant han kappløpet til Sydpolen, og i et land som skrek etter nasjonalhelter, sto Amundsen fram som kanskje den største.

– Carl befant seg i Trondheim i 1921. Han hadde vært til sjøs noen år for å få fartstid slik at han kunne ta styrmannsskolen, og etterpå handelsskolen. Han satt en dag på en kafé sammen med noen venner da en av dem kom over en spennende stillingsannonse i avisa. Første del av «Maud»-ekspedisjonen var over, Nordøst-

passasjen var kryssset og nå skulle Amundsen til Nordpolen. I den forbindelse trengte han nytt mannskap. Alle i kompisgjengen søkte på jobb, men ingen trodde de skulle bli ansatt. Dette var drømmejobben til enhver eventyrlysten nordmann. Men Carl fikk faktisk ordre om å komme til Oslo og møte Amundsen til intervju. Det er slik Carl selv omtaler hendelsen. Han omtaler det som en ordre, ikke som en invitasjon, sier Tommy Sørensen ved Polarinstituttet.

Han er den som har satt seg best inn i historien om Bodøs ukjente polarhelt. Instituttet har tatt vare på store deler av vår polarhistorie, og har mapper på flere sentrale skikkelser. De driver nå på med digitalisering av både tekst og bilder. Da de kom over Carls egne beretninger ble selv polarforskerne overrasket.

Særlig det omfattende bildematerialet er

Andre etappe startet i 1922. Her ser vi Amundsen si farvel til Wisting ved «Maud's» avgang fra Seattle i juni 1922. Fra venstre: Malmgren, Hansen, Wisting, Om-

unik. Men la oss dra tilbake til 1921.

– Å, DU STORE GUD. Carl fikk jobben. Ikke nødvendigvis fordi han var best kvalifisert, men Amundsen antok at siden Carl var fra Nord-Norge så var han automatisk bedre rustet enn de fleste. Det skulle senere vise seg å være en korrekt antakelse.

Carl var naturlig nok i fyr og flamme etter å ha møtt selveste Amundsen. Og selvsagt måtte han ringe hjem til familien i Bodø. Dette er Carls egne ord fra den hendelsen:

«Så snart jeg var hyret, gikk jeg til telefonen og ringte til min mor, hjemme i Bodø. – Du får pakke alle de varme klær jeg eier og har, sa jeg, for nå skal jeg reise till Nordpolen med Amundsen. Hun svarte ikke med en gang, langt om lenge kom det, – Hva var det du sa? – Jeg sa jeg er på tur til Nordpolen med Roald Amundsen,

gjentok jeg. Igjen en lang, lang pause på andre enden av tråden, så brøt hun ut: – Å, du store Gud.»

Planen til Amundsen var altså å nå Nordpolen. «Maud» skulle drive på isen gjennom Nordøstpassasjen og over polpunktet. Dette skjedde aldri, til mannskapets store forvilelse. Samtlige ble enige om å fortie hele ekspedisjonen da de kom hjem til Norge, men de ble mottatt som superstjerner på kaia i Oslo i 1925. Og året etter ble Carl og mannskapet invitert til slottet av kong Haakon, der de fikk St. Olavs Orden, og ble riddere av 2. klasse.

ROTTEFANGEREN. Selv om polpunktet aldri ble nådd, var ekspedisjonen særlig en vitenskapelig suksess. Og for Carl ble det en opplevelse som skulle snu opp ned på hele livet. Hendelsene fra «Maud»-ekspedisjonen ble sirlig re-

gistrert og senere gjengitt i intervjuer Carl ga med amerikanske aviser, samt i lydbandopptak gjort senere.

Og det er gjerne historier fra dagliglivet som fascinerer.

«Mens Maud lå til kai i Seattle, hadde en hel del rotter sett snittet til å snike seg om bord. De trivdes aldeles storartet, og nå begynte de å formere seg på spreng. Noe måtte gjøres. Vi måtte se til å få has på beistene på sett eller vis. Så ryddet vi oss en plass på mellomdekket, på babord side, og der bygget vi oss et lite rottesikkert hus hvor vi stuvet all provianten – med undtakelse av hermetikken. Og så begynte vi med rottefangst i stor stil. For å gjøre fangsten mer interessant, satte kaptein Wisting opp en premie av en god sigar for hver rotte tatt, død eller levende ... Der var ingen rottefeller om bord, så hver «fangstmann»

STORFANGST. En gedigen isbjørn henger fra masta i «Nanuk» og hele mannskapet tropper opp til fotografering.

måtte lage sine egne feller. Tro du meg, der var feller av mange fasonger og i mange størrelser, også. Så var det en dag jeg var i ferd med noe arbeid nede i verkstedet vårt. Jeg hadde mine feller satt i seilrommet, like aktenfor verkstedet, og der hørte jeg en av fellene mine gå av. A-ha, Sigar! – og jeg gikk akterut for å se fangsten. Da jeg tok rotten ut av fellen, så jeg straks at den var – ah – tykk, så jeg tok kniven fram og sprettet den opp – og da kom hele ni små rotter! Jeg sopte hele greia opp i et støvbrett og tok det på dekk – og forlangte 10 sigarer. Det ble riktig huskestue for en stund, med mange høyrøstede protester, inntil kaptein Wisting avgjorde saken: – En rotte er og blir nok en rotte, om den er stor eller liten, sa han og ga meg 10 sigarer.»

ILLE LUKT. Ikke alle opplevelsene Carl hadde på ekspedisjonen var like lystige. Etter at «Maud» hadde frosset inn i isen nord for Sibir, gikk mannskapet tom for olje. De ble lovet nye forsyninger av de russiske myndighetene, men oljen kom aldri. Det ble Carl og doktor H. U. Sverdrups oppgave å dra inn til land og skaffe

forsyninger. De hadde med mat nok til å rekke i åtte år, men uten olje går ethvert maskineri i stykker, så oppdraget var livsviktig.

De to mennene kom seg etter en strabasjøs tur inn til fastlandet og så seg ut en pelskledd hytte for å forhøre seg om de hadde olje å avse. Ingen svarte da Carl ropte utenfor hytta, så han gikk inn. Det skulle vise seg å bli en utfordring for de fleste av hans sanser. Etter å ha levd i den reneste polarluft i månedsvis, ble møtet med de lokale i Sibir brutalt.

«Jeg gikk raskt inn i hytta, men kom meg like raskt ut. Jeg veltet nesten doktoren som hadde kommet fram. – Hva er det? Jeg sa at han måtte finne det ut selv. Han gikk inn og utbrøt. – Min Gud. For en lukt.»

Det var en tønne med halvratne dyreskinn som nesten fikk Carl til å besvime. Siden det ikke fantes noen garverier i nærheten ble skinnene behandlet på en svært spesiell måte. De ble lagt i en tønne, som så ble fylt med urin.

Ammoniakken i urinen fjerner fett på skinnen etter noen dager, som muliggjør videre behandling. Man kan bare forestille seg lukten

som møtte eventyrerne. Stort bedre ble det nok ikke da beboerne i hytta ble klar over at de hadde besøk. For inni hytta, under noen skinnfeller, rett ved siden av tønna, lå den sibirske storfamilien og sov. Kliss nakne.

For å gjøre en lang historie noe kortere. Den sibirske fangstfamilien hadde tønner med urin. Men ingen tønner med olje.

MAKABER BEGRAVELSE. Dette var ikke den eneste opplevelsen som satte en støkk i bodømannen. Carl var blant annet fascinert av russernes forhold til røyking.

«Alle røyker her, og en gang så jeg en toåring som ble ammet. Moren røykte på en pipe og guttungen skiftet mellom å sutte på brystet og på pipa. Alle lo av den lille gutten, så jeg antar det er skikken her.»

Carl lo definitivt ikke da han senere skulle overvære en lokal begravelse på et sted han kaller Mud Bay. En kvinne hadde dødd kvelden før de ankom, og det var stor oppstandelse i landsbyen. Carl fulgte gravfølget på avstand.

«Jeg kommer aldri til å glemme det jeg så.

POLARMOTE. Carl M. Hansen (t.v.) og en kollega i tidsriktige polarklær på 30-tallet.

REKLAMEOPPDRAK. Det ble også laget sigarettreklame under innspillingen av filmen «The Eskimo» i Alaska i 1933. «Nanuk» i bakgrunnen.

JEGER. Man hadde et avslappet forhold til fangst-beskatning før krigen, og hvalrossjakt var en kjærkommen ekstraintekt, også for Carl.

PÅVEITILEVENTYRET. Carl M. Hansen (t.h.) på tur over til USA for å delta i Roald Amundsens Maudekspedisjon i 1921.

Følgende skjedde: Da gravfølget stoppet, tok fire menn fram sine jaktkniver. De skar av klærne på liket og kuttet plaggene i små biter og kastet dem på bakken. Noen av kvinnene gråt, andre messet. Da liket var helt avkledd, kuttet en av mennene av hodet med kniven sin. Så kastet han det vekk. Alle fire begynte så å kutte opp liket. Fingre, hender, armer, bein, tær – alt ble omhyggelig fjernet. Det var et fryktelig syn.»

Carl bestemte seg for å komme seg vekk. Men den makabre hendelsen var ikke over. «Noe passerte meg i det jeg snek meg unna. Det var en svær lurvete hund, og han hadde den døde kvinnens hode i kjeften.»

Carl fikk senere forklart at de innfødte trodde den døde kvinnen var besatt av onde ånder. Oppkuttingen av liket var eneste metode for å sikre seg at ikke de onde åndene skulle ta bolig i andre.

GODT KAMERATSKAP. Carl skriver ikke mye om sitt forhold til Amundsen.

– Han ser nok på Amundsen som sin sjef, og

han ordlegger seg ikke slik at vi kan anta at de var nære venner, sier Sørensen.

Vi kan likevel regne med at Carl og Amundsen hadde mye kontakt, all den tid de bare var sju stykker i båten. Carl satte i hvert fall pris på tiden om bord.

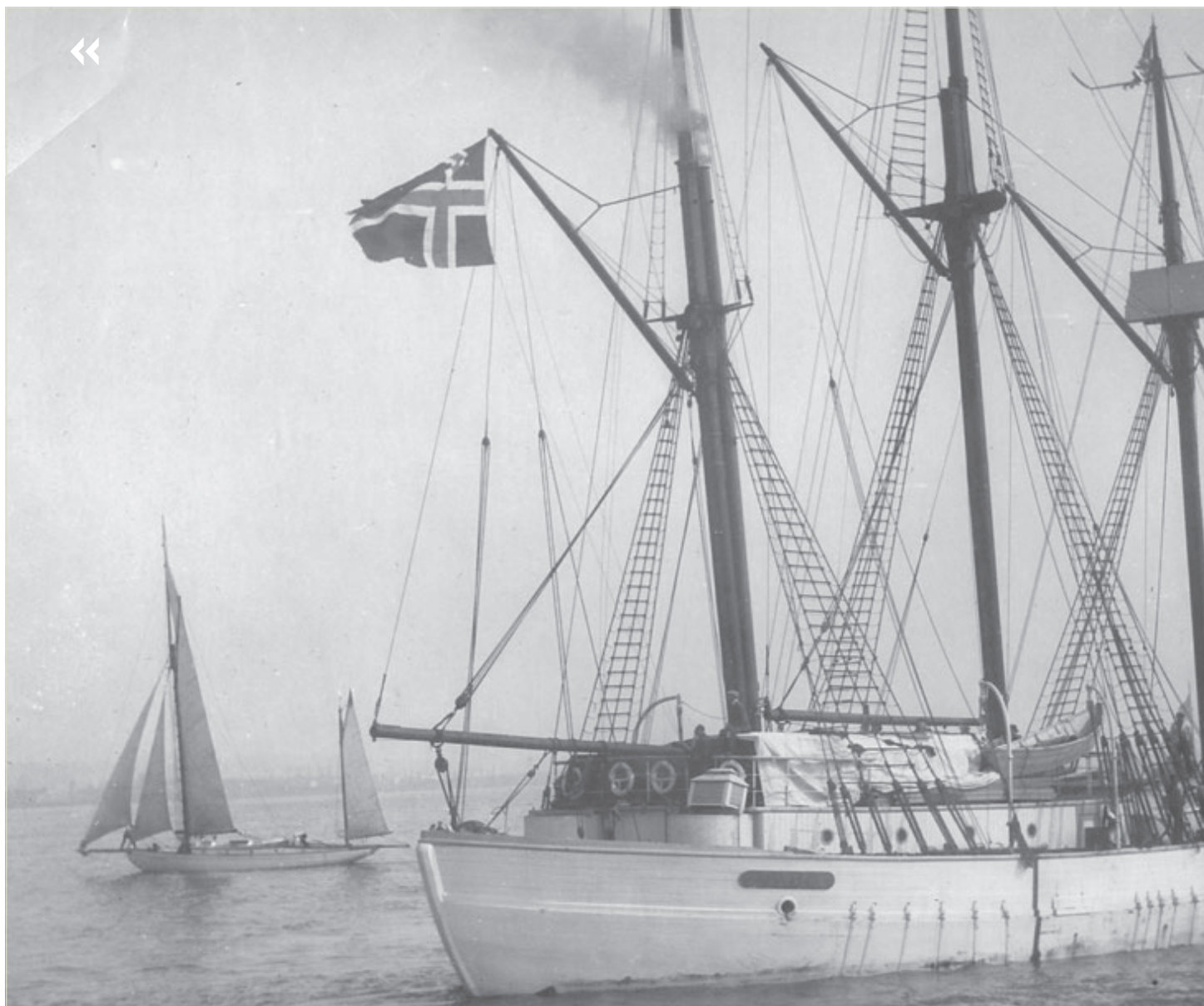
«Kameratskapet om bord var av det aller beste en kan tenkte seg. I de mer enn 42 månedene vi var sammen, hørte jeg aldri et ondt eller harskt ord sagt mann og mann imellom. Selvsagt når en liten gjeng av menn er innestengt på en forholdsvis liten skute år etter år, så kommer jo den dagen da ingen har noe å snakke om, for der finnes vel neppe en mann i den ganske verden som har opplevd så mye at han ikke kan få det fortalt i løpet av et år eller så, især hvis han forteller litt i hver av de 365 dagene. Så det beste en da kan gjøre er å holde kjefte!»

Etter ekspedisjonen bestemmer Carl seg for flytte til USA. Men han mangler papirene for å komme seg inn i landet. Til alt hell har han blitt venn med den amerikanske ambassadøren i Norge. Han haiket nemlig med Carl og mann-

skapet da de var på vei hjem over Atlanteren med skipet «Bergensfjord» etter polekspedisjonen. Det tar derfor ikke lang tid å ordne formalitetene. Når Amundsen i tillegg skriver et anbefalelsesbrev i 1927 der han gir Carl de beste skussmål, gjør bodømannen amerikaner av seg. Før han reiser drar han hjem til Bodø og besøker sin gamle far. Moren er på dette tidspunktet død.

HOLLYWOOD-SKIPPER. «Maud» (som forøvrig forliser i 1930) er nå solgt til The Hudson Bay Company og Carl blir tilbudt jobben som andre styrmann. Lønna er imidlertid på bare 65 dollar per måned og Carl bestemmer seg i stedet for begynne med fiske på USAs vestkyst. Han blir styrmann på en skonneret. Deretter blir han skipper på båten «Nanuk» som driver pelshandel i Alaska og Sibir.

Nå tar livet hans en uventet og glamorøs vending. Metro-Goldwyn Mayer (MGM) filmstudio i Hollywood skal spille inn filmen «The Eskimo» i 1933 og Carl blir leid inn for å frakte hele filmcrewet til Alaska. >>

POLSKIP. Maud-ekspedisjonen varte fra 1918-1925. Fartøyet «Maud» forlater her Seattle juni 1922. Med bodømannen Carl M. Hansen ombord.

– Filmen er basert på en bok av den danske forfatteren Peter Freuchen. Han var med på turen og hadde endog en liten rolle. Carl blir god venn med dansken.

Vår lokale eventyrer gjør et godt inntrykk på hele filmselskapet. Regissør W. S. Van Dyke sender ham et morsomt brev i juli 1933. Der han blant annet sier:

«Hvis jeg noen gang igjen skulle være så uheldig å bli sendt nordover, kan du være sikker på at du er den første personen jeg skal lete etter, og tro meg, jeg skal finne deg om jeg så må shanghaie deg!»

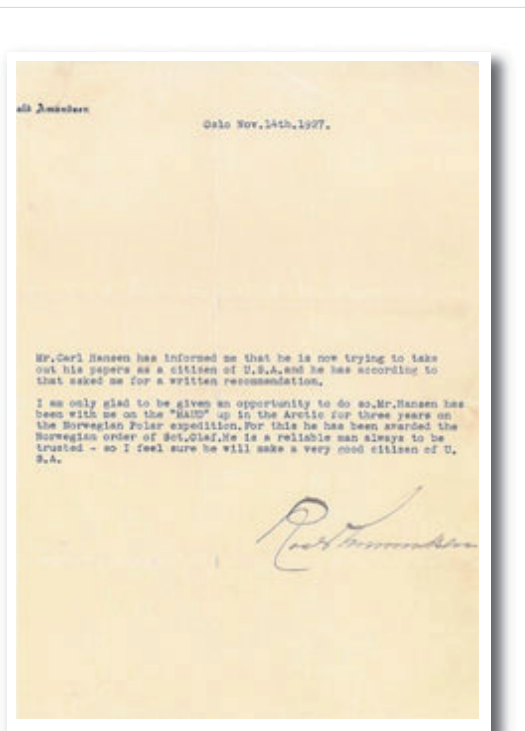
Kommunistene overtar makten i Russland i 1917, men det tar flere år før regimet får kontroll øst i landet. Men på 20-tallet er det slutt på pelshandelen på kommersiell basis for utlendinger i Sibir. Carl mister etter hvert leveveien sin, og han begynner som skipper på langfart. Senere jobber han for sprengstoffirmaet Du Pont i 13 år, helt til han når pensjonsalder i firmaet. Han blir så skipper på en lyst-yacht i Seattle. Med den frakter han blant andre Hollywood-stjerner rundt på vestkysten. Mot slutten av livet jobber han for oljeindustrien med å finne drivbare forekomster i Beringstredet.

– I 1968 står det en artikkel på trykk i en avis i Seattle, formet som en nekrolog. Det er derfor grunn til å tro at Carl døde dette året. Vi vet ikke om han stiftet familie i USA, men han hadde nok ikke mer kontakt med Bodø etter at han

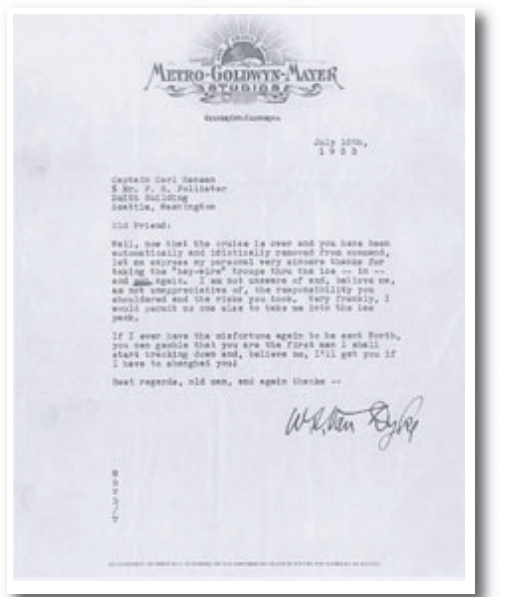
flyttet fra landet. I hvert fall ikke ut fra det vi har funnet ut. Men han må ha vært en kjent skikkelse i Seattle siden han blir viet så mye oppmerksomhet i lokale medier. Carl Hansen er en polarhelt som Bodø kan være stolt over. «Maud»-ekspedisjonen ble hans springbrett og han holdt utallige foredrag om turen i etterkant, sier Sørensen.

HOLLYWOODFILM. Filmen «The Eskimo» ble spilt inn i Alaska, i 1933. Skipet til Hansen ble brukt som basecamp under innspillingen, og bodømannen ble en populær skikkelse hos både skuespillere og regissør. Bildet er fra filmen.

GOD ANBEFALING. I 1927 bestemmer Carl seg for å bli amerikansk statsborger. Roald Amundsen skriver et anbefalingsbrev.

REGISSØR-BREV. Carl Hansen fikk dette brevet fra regissør Van Dyke etter at filmen var innspilt.

VIP-GJEST. Carl M. Hansen ble naturlig nok invitert til premieren av filmen.

JUSS

LOV OG RETT

Hei Torkel

Jeg skal skilles etter et ekteskap på fire år. Vi har ikke felles barn. Jeg arvet penger og har betalt gjeld på bolig som begge eier. Min tidligere mann mener arvepengene skal deles, og at de måtte stå på en egen konto for å tilhøre meg. Dette opplever jeg som sterkt urettferdig. Han har god inntekt og ingen problemer med økonomien.

Ditt ekteskap regnes som kortvarig i lovens forstand, og skjevdelingsregelen i ekteskapslovens § 59 kommer til anvendelse. Verdier som klart kan føres tilbake til midler som du hadde da ekteskapet ble inngått eller senere er ervervet ved arv eller gave, kan kreves holdt utenfor delingen. Hvis dette framstår som åpenbart urimelig, kan retten helt eller delvis falle bort. Ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien har betydning.

Formuesgoder som er behold omfattes klart av bestemmelsen, mens penger brukt til feriereiser el. regnes som tapt.

Nedbetaling av gjeld vil falle inn under § 59 første ledd. Høyesterett har uttalt at selv om ekteskapsloven først og fremst gjelder anskaffelse av formuesgoder, tilsier både bestemmelsens ordlyd og formål at den også gjelder ved nedbetaling av gjeld. Ved nedbetaling øker ektefellen nettoverdien av eiendelen. Når verdiøkningen er i behold og kan føres tilbake til nedbetalingen, er det ingen grunn til at denne skal stå i en annen stilling enn der økningen består i direkte anskaffelse av formuesgoder. Hele beløpet brukt til nedbetaling kan normalt holdes utenfor. Jeg forutsetter at det ikke foreligger ektepakt/testament som bestemmer særeie.

Du trekker først fra nedbetalingene som skjevdelingsmidler, og det som blir igjen deles mellom partene.

Det som skal deles er den formuen hver ektefelle hadde da begjæring om separasjon kom inn til fylkesmannen, eller da samlivet faktisk opphørte hvis dette skjedde først. Det er også en rekke formuesgjenstander som kan holdes utenfor skiftet slik som eiendeler som utelukket tjener til den enes personlige forbruk, trygdeordninger, erstatning, forsikring osv. Når man har funnet fram til aktiva trekkes gjelden fra den enkeltes verdier, og overskuddet deles. Etter min mening bør du stå på at arvepengene er dine, og ikke skal inn i noen deling.

Advokat TORKEL JOHNSEN

Driver egen advokat-praksis i Bodø. Jobber særlig innenfor eiendom-, arv- og familierett.

Kontakt: torkel@advokatj.no tlf. 75 52 78 00